

The initial goal of this process is a modernization of syllabuses and improving the means of education whereas the textbook remains an important physical media of educational content. The author of the article refers to the positive experience in the matter of providing primary and secondary schools of Korean Republic with the textbooks, points out the specifics of that system, its accomplishments and issues, and also compares it with the Ukrainian system of textbooks publishing.

Keywords: textbook; learning and teaching aids; smart-education; educational establishment.

УДК 373.811.161.2'35

РОБОТА НАД ЗБАГАЧЕННЯМ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ У ПІДРУЧНИКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 8-ГО КЛАСУ

В. І. Новосьолова,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України

У статті висвітлюються особливості роботи над збагаченням та активізацією словникового запасу учнів за компетентнісно орієнтованим підручником української мови для 8-го класу (автори В. Новосьолова, Н. Бондаренко). Проаналізовано систему вправ і завдань, спрямовану на досягнення кінцевих результатів – розширення словника учнів й активізацію нових слів у їхньому мовленні. Зосереджено увагу на важливості урахування текстоцентричного підходу, доцільності складання текстів, речень, словосполучень із використанням нових слів. Подано методичні рекомендації щодо роботи над збагаченням словникового запасу учнів на уроках навчання синтаксису й пунктуації у 8 класі. Проілюстровано теоретичні положення зразками практичних завдань.

Ключові слова: збагачення словникового запасу; активізація нових слів; синтаксис і пунктуація; компетентнісно спрямований підручник; система вправ і завдань.

Постановка проблеми. Реформування мовної освіти відбувається в умовах становлення українського громадянського суспільства й відповідає його актуальним запитам і викликам. Нагальною потребою сьогодення є розроблення інноваційних педагогічних технологій, які спрямують навчальний процес у площину здобування учнями знань та умінь, необхідних для успішного життя в глобалізованому інформаційному суспільстві. Відповідно майбутній громадянин України набуде досвіду бути здатним розв'язувати життєві проблеми, виживати й перемагати будь-де в світі.

Модернізація основної школи – центральної ланки освітньої системи – основа успішного здобуття освіти учнями наступних її рівнів і самоосвіти особистості впродовж усього життя. Мова – духовна скарбниця народу й кожного її носія зокрема. Багатий активний словник – ознака культурної людини. Володіння лексичним багатством мови дає змогу добирати необхідні слова для висловлення думки з урахуванням правильності граматичних форм і синтаксичних конструкцій. Збагачення активного словникового запасу учнів у процесі навчання синтаксису має забезпечити якісно новий рівень оволодіння

засобами спілкування. Варто зазначити, що всі засоби мови набувають комунікативної дієвості саме на синтаксичному рівні, який функціонально об'єднує та інтегрує одиниці всіх рівнів мовної системи, встановлює об'єктивні зв'язки й відношення між явищами дійсності та їх сприйманням особистістю.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Означений аспект роботи акцентується в сучасних методичних лінгводидактичних працях, присвячених розвитку мовлення учнів (Бондаренко Н., Голуб Н., Капінос В., Ладиженська Т., Мацько Л., Пентилюк М., Шелехова Г. та ін.).

Про важливість і водночас багатоаспектність і складність проблеми функціонування в мовленні учнів виражальних мовних засобів свідчать також численні лінгводидактичні розвідки вітчизняних і зарубіжних учених, у яких досліджуються питання збагачення активного словника учнів різних вікових груп (Біляев О., Гавриш Н., Голуб Н., Кожуховська Л., Лановик Т., Левченко Т., Пономарьова К. та ін.). Привертають увагу дослідження психологів із розвитку мовлення (Виготський Л., Жинкін М., Залевська О., Зимня І., Киричук О., Костюк Г., Леонт'єв О. О., Лурія О., Маркова А., Синиця І. та ін.). Час від часу оновлення зазнають мовний (Бакум З., Вашуленко М., Пентилюк М., Караман С., Плиско К., Шляхова В., Ярмолюк А. та ін.) і комунікативний (Варзацька Л., Дженджеро О., Єрмоленко С., Капінос В., Ладиженська Т., Омельчук С., Подлевська Н. та ін.) компоненти вивчення мови. Різні аспекти компетентнісного підходу відображено в публікаціях Н. Бібик, Т. Гнаткович, Н. Голуб, О. Горошкіної, І. Зимньої, В. Краєвського, Л. Мамчур, Н. Остапенко, О. Савченко, А. Хуторського, Г. Шелехової та ін.

Праці з питань збагачення активного словника й функціонування в мовленні учнів виражальних засобів, безперечно, є цінним науковим здобутком. Водночас навчально-методичних розроблень, які б реалізували основні аспекти роботи над збагаченням словникового запасу школярів у процесі навчання синтаксису української мови на компетентнісній основі, недостатньо.

Мета статті – полягає в теоретичному обґрунтуванні основних аспектів роботи над збагаченням словникового запасу учнів під час навчання синтаксису та особливостей впровадження системи завдань і вправ в навчальний процес за допомогою компетентнісно спрямованого підручника української мови для 8-го класу (автори В. Новосьолова, Н. Бондаренко).

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що чим вища системна організація роботи, тим ефективнішим є результат. Система роботи над збагаченням й активізацією словника учнів на уроках навчання синтаксису й пунктуації в умовах компетентнісного навчання спрямована на розв'язання поставлених завдань перед сучасною школою, і зокрема тих, що стосуються виховання творчої особистості. Урахування компетентнісного підходу в роботі над збагаченням словникового запасу передбачає дотримання таких **вимог**:

1) знання про можливості використання лексичних засобів у різних ситуаціях спілкування; оперування способами аналізу мовленнєвої ситуації;

2) володіння прийомами аргументації, особливостями мовного вираження думки;

3) ефективне оперування в мовленні словниковим багатством, засобами аргументації й системою доказів;

4) дотримування культури мовлення, урахування національних особливостей спілкування.

Необхідність роботи над збагаченням словникового запасу учнів визначається винятково важливою роллю слова в мовленні, низьким рівнем володіння учнями живим українським словом, пріоритетністю ідей гуманізму в навчально-виховному процесі й дисгармонією у системі цінностей сучасних учнів.

У результаті багаторічного звуження етнопростору українського слова значна частина багатого лексичного запасу української мови опинилася поза межами активного вжитку. Таке звуження сфери для повноцінного функціонування загальмувало розвиток мови й водночас негативно позначилося на мовленні учнів. Чітка переконлива думка нинішніх школярів, втілена в ясну й виразну форму, на жаль, зустрічається щодалі рідше. Учень у школі має навчитися відчувати українське слово, досягти належного рівня й оригінальної й виразної форми викладу думок і почуттів.

Що більшою кількістю аналізаторів сприймається слово, то міцніше воно запам'ятовується. Тому кожне нове слово потрібно провести через свідомість учня декілька разів і в різних контекстах, щоб у засвоєнні слова активну участь брали і зір, і слух, і рука, і пам'ять, і, звичайно, свідомість.

Закріплення семантизованого слова в довготривалій пам'яті учня залежить від скорочення проміжку часу між моментом тлумачення слова й його актуалізацією, у процесі якої учні оволодіватимуть лексико-нормативними, лексико-стилістичними й комунікативними вміннями, добираючи точне слово під час власного висловлювання.

Водночас із семантизацією слова передбачається робота із запобігання помилок. Для цього учневі потрібно оволодіти «методом конструювання», який передбачає такі вміння: 1) «контролювати» добір слів, тобто використовувати слово у властивому значенні; 2) розкривати лексичну сполучуваність і сферу стилістичного використання слова; 3) знаходити лексичну (мовленнєву) помилку й усувати її; 4) використовувати семантизоване слово у власному мовленні, тому що «лексика поповнюється під час побудови зв'язного тексту [2, с. 48]».

Учням важко визначати лексичне значення слова, тому способи семантизації мають свою динаміку. Відомо, що вибір способу тлумачення залежить від факторів: типу лексичного значення (конкретна, абстрактна лексика, слова в прямому й переносному значенні, однозначні й багатозначні); вікових особливостей; у активний чи в пасивний запас воно вводиться (наша мета – активний словниковий запас).

У процесі роботи можна використовувати два основних методи засвоєння лексичного значення слів: *семантичний* (від сприймання слова до пояснення його семантики) й *оносемантичний* (від розкриття ситуації, що міститься в тексті, до назви ситуації, її опису). Оносемантичний прийом, на нашу думку, ефективніший,

тому що семантика слова розкривається через показану у висловленні ситуацію, тобто через текст, який безпосередньо впливає на уяву, бо описана ситуація – це приклад вчинку, який має бути зразком для наслідування.

Найважчим для учнів способом тлумачення слова є семантичне визначення, яке вимагає систематичної роботи. Як зазначає Д. Ельконін, учні не вміють знаходити відповідне визначення категоріального типу, розрізняти істотне й другорядне, встановлювати зв'язки між родовими й видовими ознаками. Тлумачення багатозначного слова варто починати із семантичного визначення. Необхідно регулярно вчити учнів добирати синоніми до різних значень полісемічного слова. Розмежування його різних значень відбувається через речення, добір ілюстративних текстів.

Важливою є опора на знайомі тексти, узяті зі шкільних підручників. Це пов'язано з тим, що учні швидше й краще усвідомлюють невідоме чи маловідоме значення слова в процесі зіставлення з відомим, місце запам'ятання й засвоєння семантизованого слова. У свідомості й пам'яті значення слова існує в нерозривному зв'язку зі словами звичного мовленнєвого середовища й асоціюється зі старим, відомим йому текстом, у якому вперше почув значення слова й звернув на нього увагу.

Контекст запобігає лексико-нормативним і лексико-стилістичним помилкам, тому що показує учням слово в найбільш типовому для нього лексичному оточенні, демонструє лексичну сполучуваність потрібного слова, яку учні запам'ятовують, акцентує їхню увагу на тих сполученнях, які засвоєні недостатньо.

Робота над запобіганням помилок пов'язана з порушенням лексичної сполучуваності, зорієнтована на вміння учнів будувати семантичне визначення. Учні тоді правильно розмежують відтінки значень синонімів, складуть словосполучення й будуть вживати точний синонім у процесі редагування деформованого тексту, у якому повторюються одні й ті ж слова, якщо вони оволоділи вмінням тлумачити лексичне значення слова, завчили його, запам'ятали синонімічний ряд до різних значень багатозначного слова.

Тому потребує особливої уваги робота з текстом, адже саме на основі використання в зв'язному висловлюванні утворюється множинність асоціацій, пов'язаних із конкретною лексичною одиницею. Важливо використовувати всі види аналізу, зокрема аналіз його лексичного значення й конотативних відтінків, аналіз формальної структури, лексичної й граматичної сполучуваності, синонімічної та антонімічної парадигми тощо.

Аналіз творчих робіт учнів показує, що учні зазвичай уживають найбільш звичні їм слова, ті, що «на слуху», не намагаючись урізноманітнити й увиразнити своє мовлення відтінками значень синонімів. Наприклад, описуючи вчинки, пов'язані з виявами добра, учні вживають переважно слова «доброта», «добро», «добрий», але не вживають близькі за значенням слова *доброзичливість*, *прихильність*, *тепло* тощо.

Однією із поширених помилок учнів під час виконання завдання визначення лексичного значення слова виявилася заміна його тлумачення описом ситуації, у

якій може бути використане потрібне слово, наприклад: «совість – це значить соромно», «милосердя – це коли допомагаєш грошима», «справедливість – це значить коли отримав по заслугах», «терпіння – це коли впав і болить, а ти не плачеш» тощо. Іншою типовою помилкою є нерозуміння лексичного значення слова, наприклад: совість – «бути справедливим», інтелігентність – «бути ввічливим», чуйність – «щедрість на милостиню», гідність – «патріотизм, любов до батьківщини», етичність – «любов до красивого».

Аналіз помилок учнів, допущених під час тлумачення лексичного значення слів, свідчить про те, що не здійснюється систематична робота з вивчення способів і прийомів тлумачення, а без організації такої роботи в учнів виникають значні утруднення під час пояснення й усвідомлення значень нових і відомих слів. Недостатній рівень володіння вмінням учнів давати семантичне визначення підтверджує, що стихійно в процесі навчання це вміння не може бути сформоване. Лексичні й граматичні помилки зумовлені нерозумінням значень слів, незнанням сфери уживання їх, граматичної й лексичної сполучуваності.

Отже, увага учнів до незнайомих слів – важлива умова поповнення, розширення й активізації словникового запасу, яка спонтанно, без цілеспрямованої роботи над виробленням уважного ставлення учнів до кожного незнайомого слова, розвивається дуже повільно. Необхідно сформувати це вміння в учнів, щоб воно стало звичкою.

У процесі підготовки до написання творів, урахувавши прямий зв'язок між змістом і лексичним наповненням тексту, необхідно формувати в учнів вміння виражати той самий зміст різними словами, тобто володіти способами увиразнення тексту.

Нами складено перелік **спеціальних умінь**, які необхідно сформувати в учнів у процесі роботи над збагаченням словника. Це такі лексико-стилістичні, лексикографічні, лексико-нормативні, комунікативні вміння:

- формулювати лексичне значення слів, з'ясовувати лексичне значення їх за контекстом, за допомогою різних типів словників (тлумачним, синонімів, антонімів, фразеологічним);
- групувати слова за семантичними ознаками (синонімічні ряди, антонімічні пари, тематичні групи слів);
- вибирати із власного словникового запасу потрібні слова;
- усвідомлено, вмотивовано правильно, точно й доцільно використовувати слова в процесі комунікації;
- орієнтуватися в мовленнєвій ситуації, характерній для певного висловлювання, відповідно до якої добирати слова;
- з'ясовувати мету автора й комунікативне завдання тексту;
- визначати стиль, тип мовлення, тему, основну думку, задум запропонованого тексту;
- знаходити композиційні й мовні засоби, характерні для певного стилю й типу мовлення, що реалізують комунікативне завдання тексту;

- переказувати (відтворювати) усно й письмово запропонований учителем текст;

- створювати письмове висловлювання певного стилю й типу мовлення з урахуванням мовленнєвої ситуації за зразком і самостійно;

- дотримуватися лексичних норм, знаходити й виправляти лексико-семантичні й лексико-стилістичні помилки.

У процесі вивчення лексикології учні вже здобули теоретичні знання про лексичні засоби мови, виражальні можливості їх. Але вчать користуватися ними залежно від сфери й ситуації, у яких відбувається комунікативний процес, протягом всього наступного шкільного й дорослого життя. Ця сукупність знань, що сприяє формуванню життєво важливих умінь і навичок, багатий словниковий запас інтегруються в комунікативну компетентність.

Досягнення оптимальних освітніх результатів реальне за умови втілення ключових компетентностей в зміст інноваційного підручника української мови. У процесі створення підручника української мови для 8 класу (автори В. Новосьолова, Н. Бондаренко) [5] враховано, що показниками рівня сформованості комунікативної компетентності учнів виступатимуть чотири фактори: *мотиваційний* (зміни в мотивах, потребах, інтересах, установках); *когнітивний* (зміни в якості знань); *поведінковий* (зміни в поведінці, стосунках); *оцінно-рефлексивний* (зміни в оцінці, самоаналізі, аргументації).

Вагомою перевагою навчання синтаксису простого речення за компетентнісно орієнтованим підручником «Українська мова» для 8-го класу є те, що *система роботи, вправи, завдання й запитання характеризуються спрямованістю на досягнення кінцевих результатів*, на формування ключових і предметної компетентностей.

Систему завдань і вправ для збагачення словникового запасу учнів побудовано в підручнику за принципом ієрархічної послідовності: *рецептивні* (аналіз мовних (лексичних, стилістичних) засобів тексту-зразка); *відтворювальні* завдання за зразком, *репродуктивні*; за поданим *алгоритмом* дій; *конструктивно-продуктивні, частково-пошукові, дослідницькі; творчі*.

Спираючись на типологію вправ в аспекті розвитку мовлення Т. Ладиженської, А. Купалової [4, с. 128], з огляду на врахування компетентнісного підходу О. Кучерук [3], запропонована нами методика базується на системі завдань, що передбачають організацію діяльності учнів за чотирма напрямками.

I. *Завдання, орієнтовані на вироблення, систематизацію, закріплення, контроль знань з лексикології, стилістики*: з'ясування лексичного значення незнайомих слів за словником і контекстом; упізнавання слова за його значенням; пояснення значення використаних слів; проведення спостереження над лексичними явищами в текстах різних стилів і типів мовлення; виявлення означених слів у тексті; розмежування стилістичних ознак слів; виконання тестових завдань;

II. *Завдання, які передбачають розвиток, контроль практичних навчально-мовних умінь*: тлумачення лексичних значень слів; складання речень із

вказаними словами; групування лексичних засобів; добір і заміна слів синонімічними; оцінювання функціональної ролі вказаних слів у тексті; аналіз лексичних засобів тексту.

III. *Завдання, які передбачають текстотворчу діяльність учнів, спрямовані на розвиток і контроль навичок текстосприймання й текстотворення, умінь письма:* читання (слухання) текстів різних стилів; формулювання теми й основної думки тексту; підготовка усних (письмових) переказів; пошук у тексті частини, яка потребує розширення; виконання стилістичного аналізу текстів-зразків; добір фактів (доказів) для твору-роздуму; складання, написання творів різних типів, стилів мовлення; підготовка й захист творчих проектів; редагування текстів.

IV. *Завдання, що орієнтовані на розвиток, контроль живого спілкування в різних ситуаціях:* складання діалогів; моделювання й аналіз мовленнєвих ситуацій; уведення в готовий текст мовленнєвої ситуації; участь у рольових іграх; участь в дискусіях різної тематики.

Важливим складником роботи над збагаченням словника учнів є мотивація, що є рушійною силою пізнавального процесу, невід'ємним чинником успішної діяльності, оскільки «мета, яка ставиться людиною самостійно, підсилює мотивацію, створює позитивний настрій і утримується довше [1, с. 17]».

Акцентовано увагу восьмикласників на тому, навіщо вивчається той чи інший теоретичний матеріал, з якою метою виконуються подані вправи, чим вони корисні й у чому полягає важливість виконання їх. Наприклад, перед вивченням розділу «Синтаксис. Пунктуація» автори мотивують пізнавальний інтерес восьмикласників, закликають відповідально ставитись до вивчення синтаксичних одиниць: *«Вивчені мовні засоби (звуки, слова та його частини, частини мови) – це матеріал, з якого будуюмо речення, щоб передати думку, інформацію. Як будувати речення і якими бувають речення? Вивчаючи синтаксичні одиниці, зрозумієте, як важливо й корисно навчитися правильно, точно, доцільно й виразно формулювати свої думки. Використовуючи у мовленнєвій практиці речення різних типів, ви збагачуватимете індивідуальний запас синтаксичних одиниць, удосконалюватимете пунктуаційну грамотність [5, с. 30]».*

Усвідомити ціль кожного уроку й засвоїти мовні факти допоможуть поставлені на початку параграфів запитання, як наприклад:

1. Яка мета уроку? Яким повинен бути результат вивчення розділу? Складіть план повторення й узагальнення вивченого в попередніх класах з синтаксису й пунктуації. Пунктами можуть бути: «Я прагну більше дізнатися про...», «Планую повторити... й засвоїти..., тому що...», «Хочу уточнити й закріпити...», «...точніше визначити поняття..., знати всі його функції» тощо.

Використання *рефлексії* дасть змогу восьмикласникам усвідомити свої навчальні досягнення, проаналізувати здобуті результати й визначити подальші цілі навчання. Важливо, щоб учень розумів важливість, мету, значення виконуваного завдання для подальшого навчання й життя.

Підручник дасть змогу кожному восьмикласникові зрозуміти важливість виразного правильного й точного формулювання своїх думок. Учні дізнаються, що означають нові слова й поняття, навчаться комунікативно доцільно користуватися мовними засобами в різних життєво необхідних ситуаціях.

Активізації нових слів сприяють рубрики підручника «Збагачуємо словник», «Розрізняйте значення і вживання слів». Учні дізнаються, що означають нові слова й поняття, навчатимуться правильно уживати слова відповідно до їх лексичного значення, розрізняти і вживати пароніми (*музичний* і *музикальний*, *дружний* і *дружній*, *пам'ятка* і *пам'ятник*, *письменний*, *писемний*, *письмовий*, *туристський* і *туристичний* та інші), вироблятимуть уміння знаходити, пояснювати й виправляти лексичні помилки (впр. 61) комунікативно доцільно вживати лексичні засоби в різних життєво необхідних ситуаціях, використовувати лексичні можливості мови в повсякденній мовленнєвій практиці.

Словникова робота передбачає тлумачення й аналіз лексичного значення окремих висловів, слів, (впр. 2, 67, 411, 435, 444), їх відтінків (впр. 386), фразеологічних синонімів (впр. 22, 23), фразеологічних антонімів (впр. 25, 26), добір синонімів (впр. 375, 432), утворення синонімічних рядів (впр. 19). Дотримання в підручнику балансу між завданнями репродуктивного й пошукового характеру сприяє активізації пізнавальної активності учнів. Уміння вживати означені слова, оперувати ними в необхідних ситуаціях спілкування формуються в процесі характеристики й створення мовленнєвих ситуацій (впр. 31, 381), диспутів, дискусій (впр. 27, 415, 433), залучення до діалогу (впр. 6, 17, 42, 327, 353).

Урахування означених методичних положень у процесі роботи сприятиме розумінню учнями мети збагачення словникового запасу, усвідомленню ними необхідності постійного розширення власного словника, оволодіння способами його накопичення й поглиблення, вибору необхідного слова в процесі спілкування й створення усних і письмових висловлювань.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Отже, формування в учнів умінь чітко й виразно висловлювати думку, у процесі усного мовлення, ведення діалогу, створення письмових висловлювань певного стилю й типу мовлення з урахуванням мовленнєвої ситуації, дотримуватися лексичних норм, знаходити й виправляти лексико-семантичні й лексико-стилістичні помилки можливе за умови цілеспрямованої систематичної роботи, впровадженням розробленої у компетентісно спрямованому підручнику української мови для 8 класу системи завдань і вправ над збагаченням словникового запасу учнів й визначення місця цієї роботи на уроках синтаксису й пунктуації української мови. Рівень формування вмінь використовувати нові слова в процесі створення письмових висловлювань залежить від сформованості вмінь тлумачити лексичне значення слова; розвитку уваги до незнайомих слів; орієнтування в мовленнєвій ситуації; визначення сфери й функції вживання означених слів у тексті; усвідомлення їх

текстотворчих функцій; дотримання лексичних норм у процесі використання лексиксичних засобів.

Сьогоднішня реальність вимагає від людини навичок неперервного поповнення, розширення й активізації словникового запасу, тому ці вміння треба виробляти протягом навчання в ЗНЗ й самоосвіти особистості впродовж усього життя.

Перспективи подальшого дослідження методичної проблеми збагачення словникового запасу учнів вбачаються у створенні системи вправ і завдань над збагаченням мовлення учнів на уроках української мови у старшій школі. Істотні резерви подальшого розширення і вдосконалення роботи над збагаченням мовлення учнів містяться в ширшому використанні міжпредметних зв'язків, насамперед з українською і світовою літературами, а також упровадження елементів інтеграції з цими навчальними предметами в аспекті розроблення спільної системи письмових видів робіт.

Використані джерела

1. Занюк С. С. Психологія мотивації: [навч. посіб.] / Сергій Степанович Занюк. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.
2. Жинкин Н. И. Исследования внутренней речи / Николай Иванович Жинкин // Известия АПН РСФСР. – 1960. – Вып. 113. – С. 113–118.
3. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: [монографія] / Оксана Анатоліївна Кучерук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 420 с.
4. Методика развития речи на уроках русского языка : [пособие для учителей] / [Н. Е. Богуславская, В. И. Капинос, А. Ю. Купалова и др.] ; под. ред. Т. А. Ладыженской. – М. : Просвещение, 1980. – 240 с.
5. Українська мова : підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / В. І. Новосолова, Н. В. Бондаренко. – К. : Педагогічна думка, 2016. – 296 с. : іл.

References

1. Zaniuk S. S. Psykholohiia motyvatsii: [navch. posib.] / Serhii Stepanovych Zaniuk. – K. : Lybid, 2002. – 304 s.
2. Zhinkin N. I. Issledovanija vnutrennej rechi / Nikolaj Ivanovich Zhinkin // Izvestija APN RSFSR. – 1960. – Vyp. 113. – S. 113–118.
3. Kucheruk O. A. Systema metodiv navchannia ukrainskoi movy v osnovnii shkoli: teoriia i praktyka: [monohrafiia] / Oksana Anatoliivna Kucheruk. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2011. – 420 s.
4. Metodyka razvytyia rechy na urokakh russkoho yazyka : [posobyie dlia uchyteliei] / [N. E. Bohuslavskaja, V. Y. Kapynos, A. Yu. Kupalova y dr.] ; pod. red. T. A. Ladyzhenskoj. – M. : Prosveshchenye, 1980. – 240 s.
5. Ukrainska mova : pidruchnyk dlia 8 klasu zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv / V. I. Novosolova, N. V. Bondarenko. – K. : Pedahohichna dumka, 2016. – 296 s. : il.

Новосёлова В. И.

РАБОТА ПО ОБОГАЩЕНИЮ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА УЧАЩИХСЯ В УЧЕБНИКАХ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ 8-ГО КЛАССА

В статье освещаются особенности работы по обогащению и активизации словарного запаса учащихся по компетентно направленному учебнику украинского языка для 8-го класса (авторы В. Новоселова, Н. Бондаренко). Проанализирована система упражнений и

заданий, направлена на достижение конечных результатов – расширение словаря и активизацию новых слов в речи учащихся. Сосредоточено внимание на важности учета текстоцентричного подхода, целесообразности составления текстов, предложений, словосочетаний с использованием новых слов. Даны методические рекомендации по работе над обогащением словарного запаса учащихся на уроках обучения синтаксиса и пунктуации в 8 классе. Теоретические положения проиллюстрированы образцами практических заданий.

Ключевые слова: обогащение словарного запаса; активизация новых слов; синтаксис и пунктуация; компетентно направленный учебник; система упражнений и заданий.

Novosolova V.

WORK ON ENRICHING THE VOCABULARY OF STUDENTS IN UKRAINIAN LANGUAGE TEXTBOOKS FOR 8-TH FORM

The article highlights the features of work on enriching and activating the vocabulary of students in a competently directed textbook on the Ukrainian language for the 8th form (authors V. Novoselova, N. Bondarenko). The system of exercises and tasks aimed at achieving the final results is analyzed: the expansion of the vocabulary of students and the activation of new words in their speech. Attention is focused on the importance of taking into account the text-centric approach, the expediency of compiling texts, sentences, word combinations using new words. Methodical recommendations on the work on enriching the vocabulary of students in the lessons of syntax and punctuation in the 8th form are given. The author emphasizes the fact that the level of formation of skills to use new words in the process of creating written statements depends on the formation of skills to interpret the lexical meaning of the word; development of attention to unfamiliar words; orientation in the speech situation; definition of the sphere and function of the use of words in the text; awareness of their text-making functions; observance of lexical norms in the process of using lexical means. The theoretical positions are illustrated by examples of practical tasks.

Key words: enrichment of vocabulary; activating new words; syntax and punctuation; a competently directed textbook; system of exercises and tasks.

УДК 371.004.9:531.851

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ГРОМАДСЬКО-ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ В ПІДРУЧНИКУ ДЛЯ КЕРІВНИКА

О.М. Онаць,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник,

Інститут педагогіки НАПН України, Президент АКШУ

У статті висвітлено концептуальні засади розробки та конструювання організаційних механізмів громадсько-державного управління закладами освіти, які необхідні для опанування керівниками з метою їх ефективного впровадження в управлінську практику; представлено схему-модель концептуальних засад організаційних механізмів громадсько-державного управління та модель організаційного механізму громадсько-державного управління закладом освіти.

Ключові слова: концептуальні засади, організаційні механізми, громадсько-державне управління, заклад освіти, керівники, управлінська практика, розробка і конструювання.

Постановка проблеми. Нова українська школа потребує нової парадигми управління в суспільстві знань, моделювання та запровадження ефективних